

Privat reseförsäkring i Danmark och Sverige – olika länder, olika förutsättningar

av **Henning Norlander**, Konsumenternas Försäkringsbyrå

Henning Norlander

Den danska privata reseförsäkringsmarknaden har haft sina speciella förutsättningar och har därför utvecklats på ett annat sätt än den svenska. Jag ska här försöka belysa såväl dessa förutsättningar som hur danska marknaden har utvecklats ur dem. Samtidigt kommer jag att lämna en parallell beskrivning av svenska förhållanden.

Först vill jag dock passa på att tacka Svenska Försäkringsföreningen, som under hösten möjliggjorde studien av den danska marknaden genom att tilldela mig sitt Nordiska stipendium.

Den speciella innebörden av att reseförsäkringen är "privat"

Ett konsumentavtal

En privat reseförsäkring är för det första ett så kallat konsumentavtal. Både Danmark och Sverige har i sin nationella lagstiftning definitioner på vad ett sådant är. I Danmark återfinns definitionen exempelvis i förbrukeravtalsloven (kan översättas med "konsumentavtalslagen" på svenska):

Som en forbrugeraftale betegnes en aftale, som en erhvervsdrivende indgår i sit erhverv, når den erhvervsdrivendes ydelse hovedsagelig er bestemt til ikke-erhvervsmæssig anvendelse for den anden part (forbrugeren) [...]

Den danska förbrukeravtalsloven gäller all slags försäkring som säljs till enskild. Den är dock inte någon speciell försäkringslag utan

tillämpas på flera områden. I övrigt gäller danska försäkringsavtalslagen.

I Sverige har vi däremot olika lagstiftning för olika typer av försäkringar. Här finns både en försäkringsavtalslag och en konsumentförsäkringslag. I första hand är det den senare som omfattar privata reseförsäkringar och den uttrycker konsumentbegreppet ungefär som i Danmark:

Denna lag tillämpas på försäkringar som konsumenter tecknar hos försäkringsbolag för huvudsakligen enskilt ändamål.

Idén med den konsumentskyddande lagstiftningen är att tillvarata den enskildes rätt på ett mer långtgående sätt än vid till exempel avtal mellan näringsidkare. Konsumenter har nämligen traditionellt sett ansetts inta en underlägsen ställning då de sluter avtal med näringsidkare. Ett exempel på en konsument-

skyddande regler är den två veckors ångerrätt som finns vid köp av danska konsumentförsäkringar som löper längre tid än en månad. Den regeln är obekant för oss svenskar, i alla fall när det gäller reseförsäkringar. Den enda uttryckliga ångerrätt vi har gäller två veckor för livförsäkringar och finns i vår försäkringsavtalslag.

Ett annat exempel är den svenska regeln i konsumentförsäkringslagen om plikt för försäkringsbolagen att sluta avtal med konsumenter när det gäller t ex hemförsäkringar och reseförsäkringar. I Danmark finns inte någon sådan generell försäkringsregel, men den motsvaras till viss del av lagstiftning som tvingar försäkringsbolagen att sluta avtal om ansvarsförsäkringar, exempelvis för hundskador. Ett sådant ansvar tilläggsförsäkras för övrigt i Danmark, men ingår i de svenska hemförsäkringarnas grundomfattning.

Twistlösning

Förutom den lagstiftning som nämnts innebär konsumentförhållandet även att uppkomna försäkringstvister kan prövas hos vissa speciella instanser.

I Danmark är det främst privata *Ankenævnet for forsikring* som mot en mindre summa (100 danska kronor, som konsumenten får tillbaka vid bifall eller om anmälan tas tillbaka) prövar konsumentförsäkringstvister. Men även *Arbejdsskadestyrelsen* kan avge yttranden i privatförsäkringsfrågor. Främst gäller det bedömningar av invaliditetsgrader, eftersom *Ankenævnet for forsikring* inte prövar sådant. Även *Forsikringsoplysningen*, en motsvarighet till svenska *Konsumenternas försäkringsbyrå*, har en viss twistlösande roll att spela här. De prövar de tvister som inte *Ankenævnet for forsikring* kan ta upp.

I Sverige prövar *Allmänna reklamationsnämnden* konsumentförsäkringstvister kostnadsfritt, men då måste å andra sidan själva tvistens värde som huvudregel överstiga 1500 svenska kronor. En sådan begränsning har

inte danska *Ankenævnet for forsikring*. Allmänna reklamationsnämnden har tidigare prövat de flesta försäkringsfrågor som kunnat handläggas skriftligen, men har nyligen fattat beslut om att upphöra med att pröva sjuk-, liv-, gruppliv-, barn och ungdoms-, samt pensions- och kapitalförsäkringstvister. Beslutet gäller från 1 februari 2001 och innebär förstås att sådana tvister framöver måste hanteras på annat sätt. När denna text publiceras har alltså beslutet trätt i kraft, men det är något osäkert om ändringen kommer att bestå framöver. Svenska konsumentministern uttalade sig nämligen ganska nyligen i TV om att en sådan här begränsning i nämndens verksamhet inte var bra. Hur det än blir med den saken kommer arbetsbelastningen antagligen att öka på de speciella försäkringsnämnder som också finns i Sverige.

De svenska försäkringsnämnderna – som inte har någon direkt motsvarighet i Danmark – är *Trafikkadennämnden*, som på skadeståndsrättslig grund prövar personskador till följd av trafik, *Olycksfalls- och sjukförsäkringsnämnden*, som också prövar personskador men på avtalad ersättningsgrund som till exempel olycksfallsförsäkringar, *Livförsäkringens villkorsnämnd*, som uttalar sig i frågor gällande liv- och övrig personförsäkring samt slutligen *Ansvarsförsäkringens personskadenämnd*, som på skadeståndsrättslig grund prövar personskador då det finns ansvarsförsäkring hos vållaren.

De danska och svenska instansernas avgöranden har lite olika karaktär.

Ankenævnet for forsikrings avgöranden (kendelser) är bindande för de anslutna försäkringsbolagen, om de inte inom fyra veckor uttrycker en vägran att följa beslutet. Så skedde 13 gånger av 2000 ärenden under 1999 (senaste statistik), men endast då försäkringsbolagen ansåg att en fråga var av principiell betydelse och värd domstolsprövning. Systemet med anslutna bolag innebär förstås att en konsument, som har försäkring hos ett icke

anslutet försäkringsbolag, inte kan få saken prövad på ett för försäkringsbolaget bindande sätt. Ankenævnet for forsikring kan dock ändå pröva tvisten ifråga men beslutet kallas då för ett uttalande (udtalelse) och försäkringsbolaget behöver inte följa det. Det händer också frekvent att sådana icke anslutna bolag bortser från nämndens uttalanden. *Arbejdsskadestyrelsens* beslut kring invaliditeter brukar följas av bolagen, eftersom de i allmänhet förbinder sig därtill i sina försäkringsvillkor. *Forsikringsoplysningens* avgöranden är inte bindande på något sätt, även om Forsikringsoplysningen, som sagt, till skillnad från Konsumenternas försäkringsbyrå i Sverige faktiskt prövar vissa tvister.

Svenska *Allmänna reklamationsnämndens* beslut har i teorin inte den starka förankring hos försäkringsbolagen som danska Ankenævnet for forsikring, eftersom försäkringsbolagen inte är "anslutna" till nämnden. Nämnden är dock en statlig myndighet med uppgift att besluta i bl a försäkringstvister, så i praktiken tillhör det god försäkringssed att följa besluten. Det vill säga, såvida inte försäkringsbolaget anser att ett domstolsavgörande skulle vara av vikt för framtiden. I sådana fall kan bolaget neka att följa beslutet och istället driva saken i tingsrätt (motsvarande dansk byret). De ovan nämnda försäkringsspecifika branschnämnderna i Sverige skulle dock kunna liknas vid den konstruktion av medlemskap, som knyter ett försäkringsbolag till Ankenævnet for forsikring i Danmark. De svenska medlemsbolagen har förbundet sig att på försäkringstagarens begäran pröva tvister hos nämnderna och de har också förbundet sig att rätta sig efter nämndernas beslut. Men även här gäller att domstol är enda instans som kan fatta juridiskt bindande avgöranden.

Försäkringsvilkorens avgränsningar för privatresor

Ovan sagda gäller den legala gränsdragningen för konsumentförsäkringar och hur konsu-

menter positivt särbehandlas i förhållande till näringsidkare, både vad gäller avtalsförhållandet och möjligheten att kostnadsfritt eller till ringa kostnad få en tvist prövad.

Men det finns även avgränsningar i försäkringsvilkoren som har till uppgift att definiera i vilken egenskap försäkringstagaren är försäkrad.

Exempel på danska reseförsäkringsvillkor är *Europæiskas Ferie*, där det sägs att försäkringen endast gäller på semester- eller studieresa. Ett annat exempel är *Topdanmarks Ferierejseforsikring* för egna hemförsäkringskunder, där det poängteras att försäkringen är ett supplement till det offentliga åtagande – ett åtagande som i sin tur endast gäller semester- och studieresor (mer om detta senare).

Exempel på svenska försäkringsvillkor är *Trygg-Hansas Hem-, villahem- och fritidshusförsäkring*, där man under det speciella reseförsäkringsvilkoret säger att skyddet gäller hemförsäkringskund i dennes egenskap av privatperson. Ett annat exempel är *If Skadeförsäkrings villkor för Stor hemförsäkring* där det speciella reseförsäkringsvilkoret säger att försäkringstagaren endast omfattas av värdkostnadsdelen som privatperson.

Den svävande gränsen mellan privat- och tjänsteförhållanden

Skador som på olika sätt är relaterade till förvärvslivet undantas alltså ofta av de privata reseförsäkringarna. Inom parentes kan därför upplysas om att det förstås finns en marknad för tjänstereseförsäkringar, som riktar sig till företagspersonal eller enskilda som driver firma och reser i tjänsten. De liknar de privata försäkringarna på många sätt, men innehåller ofta alldeles speciella moment som är betydelsefulla just för företagare. Möjlighet att kunna byta ut skadade nyckelpersoner med inhyrd personal under tillfrisknandet eller möjlighet att få lösensummor vid kidnappningar är ett par förekommande moment.

Anledningen till att jag nämnde att skador

”ofta” är undantagna om de på olika sätt kan relateras till förvärvslivet är att varken danska eller svenska privatreseförsäkringar alltid gör skillnad på om skadan har med privat- eller förvärvsliv att göra.

Exempelvis undantar vanligen både danska och svenska försäkringsbolag ansvars- och rättsskyddsskador om de har samband med tjänst. De danska undantar dock inte överfallsskador, vilket de svenska vanligen gör. Det har vidare inte alltid betydelse för vårdkostnadsdelen om olycksfall eller sjukdom har inträffat under privat- eller tjänstetid.

För en dansk på resa kan det vara bra att hålla tungan rätt i mun då han undersöker sitt försäkringsskydd. Danskarnas offentliga reseförsäkring undantar nämligen alla sjukdoms- och olycksfall om de till exempel inträffar utanför Europa. En dansk som reser på ett par veckors privat semester både i och utanför Europa får alltså inte vårdkostnader betalda från det offentliga om skadan råkar inträffa när han befinner sig utanför Europa. Skyddet kan alltså fluktuera under en och samma tvåveckorsresa beroende på var skadan inträffar, och dansken gör därför klokt i att teckna en tilläggsförsäkring om han vet med sig att han kommer att vistas utanför Europa under semestern, om det så bara är för en dag.

Även i svenska förhållanden kan skyddet variera. En person som reser med Folksamshemförsäkring behöver inte oroa sig för vårdkostnaderna om ett olycksfall skulle inträffa under den korta tid under resan då han tagit ett tillfälligt arbete. Den försäkringstagare som reser med *If Skadeförsäkrings Stor hemförsäkring* skulle däremot inte få samma skada ersatt och bör således teckna en separat reseförsäkring som täcker sådan skada.

För själva tvistlösningsfrågan är det alltså intressant att lägga märke till att skadehändelser som inträffat under arbetstid mycket väl kan prövas som konsumenttvister hos respektive lands försäkringsnämnder, bara försäkringarna som sådana är tecknade som privata.

Vad innehåller en privat reseförsäkring?

Jag har tidigare försökt beskriva betydelsen av privat- och tjänsteförhållanden under resa. Däremot har jag inte mer än flyktigt berört *vilka* skadehändelser en privat reseförsäkring innehåller.

Jag är inte säker på att det finns någon allmänt vedertagen definition av vad en privat reseförsäkring innehåller, men ska ändå göra ett försök att klargöra saken.

Man kanske skulle kunna tycka att en privat reseförsäkring bara behövde innehålla skydd för de mest frekventa skadetyperna. Har man den uppfattningen skulle en sådan försäkring sannolikt endast behöva täcka magsjukdomar, stölder och förseningar. Det är nämligen de vanligaste skadetyper reseförsäkringsbranschen brukar framhålla.

Men ett sådant synsätt haltar betänkligt, eftersom det i själva verket är de mindre frekventa skadetyperna som innebär de riktigt stora ekonomiska riskerna. Som ett exempel kan nämnas den sjudubbla bypassoperation i USA med kostnad kring två miljoner kronor, som ett danskt försäkringsbolag uppgivit som största skadekostnad. Betänker man det scenariot förstår man att det kan vara bra att även gardera sig mot annat än magsjukdomar!

För att läsaren ska få en uppfattning om vilka skadetyper privata reseförsäkringar täcker vill jag redan nu redovisa några vanligt förekommande moment på de danska och svenska marknaderna.

1. Avbeställningsskydd då man inte kommer iväg på resan på grund av till exempel allvarlig sjukdom.
2. Ersättning för att komma ikapp resan om man t ex blivit försenad till flygplatsen p g a trafikolycka.
3. Ersättning för vårdkostnader och hemtransport i samband med sjukdom och olycksfall.

4. Ersättning för invaliditet i samband med olycksfall.
5. Ersättning för anhörigs resa till den skadade i utlandet.
6. Ersättning för de dagar man inte kunnat utnyttja resan på grund av till exempel sjukhusvistelse.
7. Ersättning för helt ny resa om man skadats på visst allvarligt sätt under sin resa.
8. Ersättning för begravning på plats eller för hemtransportkostnader av avliden.
9. Överfallsskydd enligt skadeståndslagens personskaderegler.
10. Ersättning vid bagageskador såsom stöld och skadegörelse.
11. Ersättning för hemresa om egendom eller anhörig hemma drabbas av väsentlig skada under resan.
12. Ersättning vid försening av allmänt färdmedel.
13. Ersättning vid försening av bagage.
14. Ansvarsskydd då den försäkrades orsakar annan person- eller sakskada i skadeståndslagens mening.
15. Rättsskydd för främst civilrättsliga tvistemål.

Dessa moment förekommer alltså på både dansk och svensk reseförsäkringsmarknad. Därmed inte sagt att alla reseförsäkringar innehåller alla momenten eller att det inte kan finnas andra moment som jag här har utelämnat. Jag återkommer senare till en mer detaljerad tabell som visar olika skadetyper.

När jag nu övergår till att berätta lite om den historiska utvecklingen vill jag också passa på att säga att jag för enkelhetens skull framöver bara kommer att använda uttrycket *reseförsäkring* när jag talar om de privata reseförsäkringarna. Det bör ju ha framgått vid det här laget att framställningen bara avser att handla om dem.

Europæiske/Europeiska – dansk och svensk marknads gemensamma ursprung

”Här i Danmark tecknar man en *Europæiske* när man köper reseförsäkring”, säger Eva Nittegaard och ler menande. Men det gör hon inte för att hon arbetar på Danmarks största reseförsäkringsbolag Europæiske, utan för att hon har något att berätta om ”sakernas tillstånd”. Hon är i själva verket chef för reseförsäkringsavdelningen på International Health Insurance (IHI), just nu tredje största aktör på danska marknaden.

Eva ger uttryck för något hon anser vara ett slags faktum, nämligen att danskarna sedan gammalt varit så vana vid reseförsäkringsbolaget Europæiske att det bolagets namn med tiden blivit helt synonymt med själva produkten. Ungefär som med Jeep, Vespa, Hoover och andra företag i historien som gett namn åt hela kategorier av produkter.

Jag behöver inte läsa mina samlade anteckningar särskilt länge för att förstå att Eva har rätt. Det visar sig ganska snart att alla verkar vara överens om att reseförsäkringens historiska utveckling *helt* hänger ihop med starten och utvecklingen av Europæiskas/Europeiskas verksamhet – och att den dessutom gör det i både Danmark och Sverige!

Den historiska startpunkten och själva embryot till dagens reseförsäkringar kan dateras till början av 1900-talet. Det var då en ungersk trävaruhandlare hastigt och olustigt fick anledning att fundera över hur man framöver skulle kunna undvika de speciella problem, som han själv hamnat i under en affärsresa till London.

På den tiden fanns inte något bagageskydd alls. Denne man hann därför inte ens lämna sitt hem förrän han stötte på besvärligheter. För det var ju inte bara att åka iväg, man måste ju tänka lite på försäkringsskyddet också. Handlaren hade ju faktiskt stuvat ner en försvarlig mängd varuprover i sina koffertar och

de hade naturligtvis ett visst värde. Han ringde därför sitt försäkringsbolag för att teckna försäkring för innehållet och jodå, det skulle nog gå bra. Bolaget lovade att genast skicka en tjänsteman för besiktning av godset. Problemen uppstod några timmar senare, när tjänstemannen uppenbarade sig och bad att få se en förteckning över innehållet i koffertarna. Någon sådant hade inte handlaren förberett. Det förstod väl tjänstemannen? Men det förstod denne inte alls, och handlaren ombads packa upp innehållet i koffertarna, så att varje sak noggrant kunde skrivas upp för sig och antecknas till sitt rätta försäkringsbelopp.

Efter en hel del besvär kom så handlaren iväg på sin resa. Men han kunde inte upphöra att fundera över vad som hade hänt. Varför måste det gå till på detta omständliga sätt?

Efter en tid hade han arbetat fram en helt ny idé om en resgodsförsäkring. Den gick ut på att en resenär borde kunna köpa ett färdigt försäkringsbrev på det *försäkringsbelopp* man ansåg motsvarade resgodsets värde. Det skulle eliminera problemet med att redovisa varje sak för sig.

Handlaren blev så entusiastisk över sin egen idé att han snart övergav träbranschen för att istället helt satsa på försäkringsbranschen. Efter att han med viss möda hade lyckats lösa frågorna kring själva försäkringsrörelsen och dess finansiering, bildades så småningom försäkringsbolaget *Europai*, där handlaren förutom som grundare även fungerade som en slags missionär för framtida utvidgning.

Det svenska bolaget utökade med tiden sin verksamhet genom agenturer i andra europeiska länder, med firmanamnet översatt till respektive lands språk, och 1920 kunde det första samarbetsavtalet träffas mellan de olika ”Europeiska” bolagen rörande regressrutiner, försäkringsvillkor och premier. Därmed var länken mellan bolagen skapad.

De ”Europeiska” bolagens lyckosamma

strategi var att träffa avtal med järnvägsförvaltningen inom respektive land så att deras försäkringar kunde tillhandahållas så nära resenärerna som möjligt. Försäljningsavtal slöts senare i samma syfte även med resebyråer, stadsbudsforeningar och turisttrafikförbund. Så gjorde även de svenska och danska bolagen.

Svenska Europeiska bildades 1920 och firade nyligen sin åttioårsdag. Danska Europæiska bildades året efter och firar således i år.

Det var alltså med de ”Europeiska” bolagen som det hela startade.

Och affärerna gick bättre och bättre. Till en del berodde det på ett utvecklat försäljningsnät. Till en annan, och sannolikt större del, på att människors välbefinnande ständigt ökade. Detta betydde att själva kundunderlaget stadigt växte. Fler hade råd att resa oftare.

Speciellt under 1950- och 1960-talet befann sig Europeiska ”på rätt plats i rätt tid”.

I Sverige kom visserligen den första semesterlagen redan i slutet av 1930-talet. Men det var inte förrän under 1950-talet turismen tog fart på allvar. Bilismen femdubblades i Sverige under denna period. Svenska Vingresor arrangerade sin första bussresa till Italien 1957. Även charterflygen kom igång under samma årtionde. Dansken Simon Spies arrangerade sin första Mallorcaresa i början av 1957. I början av 1950-talet, alltså några år innan, hade 500 svenskar varit på Mallorca. 1962 var antalet uppe i 40 000¹.

Man kan säga att Europeiska så här långt fram i historien hade en monopolliknande ställning i de bägge nordiska länderna och att det förhållandet således utgjorde en helt identisk mylla för respektive lands marknader att växa ur. Men snart skulle det bli ändring på förutsättningarna i Danmark och Sverige – och utvecklingen skulle hädanefter gå åt skilda håll.

Utvecklingen i Danmark

Avgörande för danska marknads utveckling var med all sannolikhet danska statens beslut att låta den offentliga sjukförsäkringen gälla även under vissa resor utanför Danmark. Olika uppgifter har lämnats om när detta skulle ha inträffat, såväl 1961 som 1972 och 1973 har nämnts, men viktigast är förstås inte den saken utan *vad* beslutet kom att innebära.

Beslutet betydde att danskarna i *egenskap av privatresenärer* fick ett skydd för nödvändig sjukvård under Europaresor² och, om det behövdes, även hemtransport till Danmark. Det var alltså endast privatresor som omfattades. Resande i tjänsten hade således inte detta skydd. Denna ordning råder fortfarande i Danmark.

Ursprungligen gällde den offentliga sjukförsäkringen under två månaders resa i Europa. Senare fick den sin nuvarande utformning med en månads varaktighet.

Mellan 1973-1986 var det *SOS International* som skötte statens åtaganden i samband med dessa utlandsskador. SOS bildades 1957 som en räddningskår för danska Automobilklubben och är idag världens äldsta med profilering som *de nordiska försäkringsbolagens gemensamma larmorganisation*. Cirka 100 försäkringsbolag är just nu kunder. Verksamhet bedrivs från Köpenhamn och man handlägger årligen cirka 40 000 ärenden.

1986 tog danska Europæiskas egen larmcentral över. Sedan dess, efter att 1992 ha ombildats till en gemensam larmcentral för flertalet ”Europeiska” bolag under namnet *Euro-Alarm*, har man alltså varit danska statens avtalspart. Euro-Alarm ägs idag av de Europeiska bolagen i Sverige, Danmark och Norge. Företagets ena uppdragsgivare är alltså staten. Den andra är ägarna, det vill säga de nyss nämnda nordiska ”Europeiska” bolagen. Övriga ”Europeiska” bolag har avtal med andra larmorganisationer. Verksamhet bedrivs

från Köpenhamn och man handlägger årligen ca 75 000 ärenden.

Danskarna hade alltså ganska tidigt ett visst personskydd under en månads resa i Europa. Detta var förstås den stora skillnaden gentemot Sverige. Sannolikt även mot resten av världens länder.

En dansk på resa i Europa hade alltså redan skydd för läkarkostnader och hemtransport till Danmark. Beviset för denna förmån blev det så kallade *Gula kortet*, som väl närmast kan liknas vid en patientbricka och även används vid läkar- och sjukhusbesök i Danmark.

Vidare hade han sannolikt en hemförsäkring, en så kallad *indbo-* eller *familieförsäkring*. Före 1950-talet hade hemförsäkringarna mest bestått av några få moment som skydd för stöld och brand i bostaden. Men från och med någon gång under 1950-talet kom de att få sin nuvarande form med ett skydd som gällde så här:

1. Bagageskador under *tre månaders resa i hela världen*.
2. Ansvarsskydd.
3. Rättsskydd.

I praktiken hade alltså dansken ett ganska bra skydd under de flesta resor han företog. Och ville han så kompletterade han det kanske med några andra moment som såldes av Europeiska eller en ny aktör från slutet av 1960-talet, som hette Kompas. Beroende på hemförsäkringsbolag kunde hemförsäkringskunden ofta få ett sådant kompletterande rese-skydd förmedlat av det egna hemförsäkringsbolaget. Det var något som hemförsäkringsbolagen gjorde som ren serviceåtgärd.

För längre resor i Europa – eller för resor utanför – var dansken förstås tvungen att köpa en fullständig reseförsäkring. Även den kunde han ofta få förmedlad av det egna hemförsäkringsbolaget, om han ville.

Fram till 1980-talet var reseförsäkringar i Danmark anpassade till resans längd. Men under detta årtionde kom Kompas som första

bolag med en årsreseprodukt som gav skydd för alla resor inom avtalstiden.

Under 1990-talet fick de rena reseförsäkringsbolagen, numera förutom Europæiska och Kompas även Gouda, Sunny och IHI, konkurrens av hemförsäkringsbolagen. Det var då till exempel Codan, Tryg-Baltica och Topdanmark började introducera årsreseprodukter som tillägg till sina egna hemförsäkringar. Tidigare förmedlade de som sagt reseförsäkringsbolagens produkter. Topdanmark gjorde detta så sent som fram till slutet av 1999. Men nu var det alltså meningen att man själva skulle ta hand om sina kunders försäkringsbehov och på detta sätt knyta dem hårdare till det egna bolaget. Samtidigt ville man förstås tjäna pengar på produkterna. Men den saken verkar vara lite oklar, åtminstone vad gäller tiden fram till dags dato, även om man får utgå från att de åtminstone inte gör förlust.

Den danska marknaden har inte någon direkt motsvarighet till den svenska marknaden när det gäller reseförsäkringar via bankanknutna kort (se under utvecklingen i Sverige). Här är det mest kreditkortsföretag som American Express, Eurocard och Diners Club som erbjuder reseförsäkringar.

Utvecklingen i Sverige

I Sverige lanserades hemförsäkringarna under 1930-talet. De var då i stort sett inriktade på stölder och brand i hemmet och hade således inte något skydd under resor. Därefter fick de en liknande utveckling som i Danmark med ett allt mer omfattande skydd. Men det var nog inte förrän reseförsäkringsmarknaden tog fart – och svenska Europeiska blomstrade – som de svenska hemförsäkringsbolagen på allvar började intressera sig för reseförsäkringsmarknaden.

Det blev främst Skandia som kom att förknippas med den följande utvecklingen. Till att börja med försökte bolaget bryta sig in på marknaden genom att bearbeta Europeiskas

egna säljkanaler, det vill säga resebyråerna. Men när det misslyckades ändrade man taktik och gjorde faktiskt istället ett försök att köpa hela Europeiska. Även det misslyckades och då valde man istället att konstruera en alldeles ny produkt, en hemförsäkring med inkluderad reseförsäkring.

Det har berättats att Skandias nya hemförsäkringsprodukt lanserades under 1970-talet. Men frågan är om den inte fanns något tidigare, eller att bolaget åtminstone hade en produkt som starkt liknade vad vi idag menar med en reseförsäkring. I Skandias *Allmänna villkor för villaförsäkring av år 1968*, som både omfattade skador på fast och lös egendom, kan man nämligen hitta följande omfattning under *tre månaders resa utanför Norden*:

1. Bagageskada genom *plötslig och oförutsedd händelse*. (Försäkringen hade alltså karaktären av vad vi i dag kallar för allriskförsäkring.)
2. Skydd för olycksfall och akut sjukdom. Ersättning lämnades för läkekostnader, merkostnader för kost och logi, tandbehandlingskostnader och förhöjda hemtransportkostnader.
3. Rättsskydd.
4. Ansvarsskydd.

Omfattningen av villkoret påminde således om de danska hemförsäkringarna men hade dessutom vårdkostnads- och hemtransportersättning.

Det är alltså lite oklart när man ska datera Skandias ”moderna” reseförsäkringsprodukt, den som ska ha inlutit i deras hemförsäkring, men kanske spelar det inte så stor roll i detta sammanhang. Viktigare är att konstatera vilken effekt detta fick för den svenska hem- och reseförsäkringsmarknaden.

Att baka in en reseförsäkring i hemförsäkringen var ju inte bara ett sätt att ge sina kunder något extra. Det var i allra högsta grad även ett sätt att konkurrera på hemförsäkringsmarknaden. Som enda bolag med sådan

hemförsäkring hade förstås Skandia ett försprång gentemot de andra aktörerna. Det dröjde därför inte länge förrän flera följde efter.

Att baka in en reseförsäkring i hemförsäkringen fick också en helt annan, och oönskad, inverkan på den marknad som fram till dess helt hade dominerats av Europeiska.

Det är här viktigt att komma ihåg att ett reseförsäkringsbolag som Europeiska sålde reseförsäkringar och ingenting annat. En sådan affär innebär att varje kund var en risk som bolaget måste ta betalt för. Poängen med hemförsäkringsbolagens strategi var att många av deras försäkringstagare aldrig skulle ge sig ut och resa – och därigenom aldrig utgöra någon risk. Men de fick förstås ändå vara med och bära kostnaden för reseskyddet. En sådan kostnadsspridning kunde alltså bara hemförsäkringsbolagen göra. Det är dessutom oklart om de alls tog betalt för skyddet. Ätminstone till en början.

Det uppges att de svenska hemförsäkringsbolagens reseskydd till en början var mycket omfattande. Bland annat kunde de innehålla avbeställningsskydd, vilket numera alltid tecknas separat. Men skyddet bantades ner med tiden, sannolikt som en direkt följd av att antalet resenärer ökade och därmed även skadekostnaderna.

Den svenska marknaden har alltså präglats av det faktum att varje medborgare får sörja för det egna reseskyddet utomlands och att ett sådant numera oftast återfinns i hans hemförsäkring. I skrivande stund återfinns reseskydd inkluderat i tio av fjorton hemförsäkringars grundskydd. Av de återstående fyra bolagen säljer tre skyddet som separat produkt till sina hemförsäkring kunder medan det fjärde säljer sin reseförsäkring till vem som helst.

De svenska hemförsäkringar som har inbakat reseskydd ger i dag skydd under 45 dagars resa i hela världen. Konstruktionen med till exempel tre månaders bagageskydd under resa, som i exemplet Skandia från 1968, är numera borttagen.

Genom sin möjlighet att ge skydd under 45 dagar och dessutom kunna kostnadssprida detta skydd har förstås hemförsäkringsbolagen tvingat reseförsäkringsbolagen att hitta på något nytt under motsvarande resperiod. Därför har den svenska reseförsäkringsmarknaden fått se en ny typ av produkter, vars syfte enbart är att komplettera luckorna i det skydd som finns i hemförsäkringarna. Produkterna innehåller sällan några självrisker, vilket hemförsäkringsbolagens gör för flertalet skadetyper, och de kan till exempel innehålla möjligheten att få ersättning för en helt ny resa om den pågående inte kunnat nyttjas på visst sätt. De kan även innehålla invaliditetskapital om resenären blir invaliderad på grund av olycksfall.

Den svenska marknaden innehåller även en möjlighet att skaffa sig ett kompletterande reseskydd om man till viss del betalar sin resa med olika bankanknutna betal-, bank- och kreditkort. Den konstruktionen återfinns inte i Danmark, där endast kreditkortbolagen själva, såsom American Express, Eurocard och Diners Club, tillhandahåller den typen av ”kortreseförsäkring”. I något fall finns bank-samarbete, men då är det fråga om samma produkt. Danske bank American Express-kort är ett sådant exempel. Även rena svenska American Express- och Diners Club-kort – det kan finnas andra – har denna omfattning, men just länken med bankerna, som ofta har onlinebetalningssystem, är lite speciell för Sverige. Dessa försäkringar brukar innehålla avbeställningsskydd, förseningsskydd, självriskskydd och invaliditet/dödsfallskapital vid olycka. Invaliditetsersättningen är dock regelmässigt dålig i den meningen att den undantar de i praktiken vanligaste skadorna.

Olycksfallsbegreppet

När jag nu ändå är inne på olycksfallsbegreppet och invaliditet kan det kanske vara intressant att veta följande: Ett olycksfall definieras i

svenska försäkringssammanhang ofta som *En plötslig och oförutsedd utifrån kommande händelse mot kroppen*.

Efter sådan olycksfallskada graderas kroppsfunktionens nedsättning i procent och ersättning ges i Sverige från första procent enligt svenska Försäkringsförbundets tabellverk från 1996 för gradering av medicinsk invaliditet.

I Danmark har begreppet olycksfall tidigare definierats som *En plötsligt utifrån kommande påverkan av kroppen med påvisbar skada som följd*, alltså en ganska likartad skrivelse som den svenska. Vad som nu skett är att danska försäkringsbranschen har antagit ett tillägg som ska utvidga definitionen. Det nya tillägget är *Vid skada på försäkrads arm eller ben krävs endast att skadeorsaken ska vara plötslig och ha en påvisbar skada på kroppen som följd*.

Det nya olycksfallsbegreppet skulle alltså inte kräva någon *utifrån* kommande händelse när det gäller arm och ben. Man skulle alltså kunna ersätta en brusten hälsena på grund av vridning under tennisspel – något som hittills närmast kunnat kallas för en klassisk gränsdragning för vad ett olycksfall *inte* är. En sådan händelse är ju inte betingad av något plötsligt *yttre* våld, såvida man inte slagit sig i hälen med sin tennisracket. Gränsdragningen för olycksfallsdefinitionen förbryllar och förargar ofta försäkringstagare, och avsikten med danskarnas ändring har varit att anpassa begreppet en smula efter vad allmänhetens anser vara ett olycksfall.³

Det kan även vara intressant att veta att danska försäkringsbolag inte betalar ut ersättning om en invaliditet är lägre än 5 %. Som svensk undrar man lite över den saken. Man skulle härav lätt kunna tro att ett amputerat finger, som i Sverige ger en invaliditetsgrad på 4%, således inte alls skulle ersättas. Men just ett amputerat finger skulle i själva verket räknas som 8% invaliditet i Danmark och således ersättas. Man kan alltså misstänka att

skalorna är lite olika i länderna. Men inte desto mindre ersätts inte de skador som bedöms lägre än 5%. Den som vill veta mer kan läsa danska Arbetssskadestyrelsen invaliditetstabell på Internetadressen www.ask.dk. Tabellen fungerar som praxis och motsvarar de branshtabeller som i Sverige ges ut av Försäkringsförbundet.

Försäkringsval – tvåveckors resa till Spanien

Det kan vara av intresse att visa vilka lösningar danska och svenska konsumenter idag erbjuds inför samma resa. Därför tänker jag på följande sidor i tabellform visa hur en dansk och svensk resenär kan täcka sitt försäkringsbehov för en två veckors resa till Spanien.

I tabellerna finns skadehändelser som inte alls är ikryssade. Det beror i så fall på att jag använder samma uppställning för bägge länderna och att momentet är täckt av något bolag i andra landet. På så vis kan man också få en uppfattning om moment som kanske inte är så vanliga hos landet ifråga.

Danmark

I exemplet har den danske resenären *Familiens basisförsikring II⁴* hos Tryg-Baltica (Tryg-Baltica B). Tillsammans med den offentliga reseförsäkringen (Gula kortet) har han i utgångsläget den täckning som redovisas i den vänstra kolumnen. Man bör ju se det danska skyddet så att Gula kortets skydd alltid ligger som grundskydd, oavsett vilken reseförsäkring man har. Bredvid Tryg-Baltica/Gula kortet har jag ställt upp några danska försäkringsbolag – inte alla – som säljer produkter avsedda att komplettera Gula kortet och hemförsäkringar. Tryg-Baltica själva tillhör som synes ett av de hemförsäkringsbolag som har en sådan kompletterande produkt till sina egna kunder. Alla har det inte, men den står med för att visa hur sådana kan ser ut. Det ska också sägas att de bolag som säljer kom-

pletterande produkter ofta även säljer fullständiga reseförsäkringar för resor över en månad i Europa eller för världsenesor eller till dem som inte har något reseskydd alls.

Observera att tabellen *endast* avser att visa skadetyper som ersätts ur en i Danmark mycket vanligt förekommande hemförsäkring, Tryg-Balticas, och vilka moment som kan kompletteras av andra aktörer på den danska marknaden. Försäkringarna kan ofta byggas i olika steg och jag har tagit med allt jag har hittat. Avsikten är alltså *inte* att göra någon kvalitetsjämförelse mellan bolagens produkter.

Kryss inom parentes (X) betyder att självrisk kan variera. Man kan nämligen välja 0 kr i självrisk i många danska hemförsäkringar. Så även hos Tryg-Baltica.

En stjärna (*) uppmärksammar på att självriskersättning betalas från bolaget bara om skadekostnaden överstiger självriskens hos den andra försäkringen.

Sverige

Den svenske resenären har Folksams hemförsäkring (Folksam H). Den gäller upp till 45 dagars resa i hela världen, som alla hemförsäkringar med reseskydd. Därför har jag ställt den som utgångspunkt längst till vänster i tabellen. Bredvid har jag ställt upp några svenska försäkringsbolag – inte alla – som säljer produkter avsedda att komplettera hemförsäkringar. Folksam själva tillhör som synes ett av de hemförsäkringsbolag som har en sådan kompletterande produkt till sina egna kunder. Alla har det inte, men den finns med för att visa hur sådana kan ser ut. Det ska också sägas att de bolagen som säljer kompletterande produkter ofta även säljer fullständiga reseförsäkringar för resor över 45 dagar eller till dem som inte har något reseskydd alls.

Observera att samma förbehåll gäller här som för det danska exemplet. Tabellen avser *endast* att visa skadetyper som ersätts ur en mycket vanligt förekommande hemförsäk-

ring i Sverige, nämligen Folksams, och vilka moment som kan kompletteras av andra aktörer på den svenska marknaden. Det är alltså *inte* meningen att göra någon kvalitetsjämförelse mellan bolagens produkter.

En stjärna (*) uppmärksammar på att självriskersättning betalas från bolaget bara om skadekostnaden överstiger självriskens hos den andra försäkringen.

Två stjärnor (**) uppmärksammar på att det är fråga om en mindre maxersättning men att den oftast räcker till innan hemförsäkringen tar vid.

Framtiden

Det kan avslutningsvis vara av intresse att spekulera lite om hur framtiden kommer att gestalta sig.

Vad händer till exempel med det unika danska offentliga reseskyddet i Europa? Ja, här går meningarna isär i den danska reseförsäkringsbranschen. Argumentet *för* att försäkringen inte kommer att bestå är att resandet har karaktären av lyxkonsumtion och att övriga medborgare därför rimligen inte bör tvingas bekosta de resandes skador. I detta sammanhang bör man nog nämna det något märkliga förhållandet att danskar, som skadas under resa, faktiskt behandlas bättre än de som skadas i Danmark eftersom de resande får sina medicinkostnader betalda fullt ut av staten medan övriga skadade som huvudregel får betala medicinen själva. Kritikerna anser förstås att dessa statliga pengar istället borde läggas på behoven inom landet. Några anser därför att försäkringen sannolikt försvinner på 5-10 års sikt. Argumentet *mot* en sådan uppfattning tycks vara att skadorna inte kostar danskarna så mycket och att försäkringen därför kan tänkas finnas kvar. Enligt uppgift kostar försäkringen ca 120 miljoner danska kronor per år, vilket i sin tur skulle betyda ca 25 kronor per dansk. En ganska billig försäkring, tycker en del.

Tvåveckors resa till Spanien – alternativ för *danska* resenärer
med Tryg-Balticas ”Familiens basförsäkring II”

	Gula kortet/ Tryg-Baltica B (X)	Tryg- Baltica	Euro- card [□]	Euro- peiska	Sunny	Gouda
Försäkringen har moment med självrisk						
Avbeställningsskydd				X	X	X
Resestartskydd		X		X	X	X
Anslutningsskydd		X		X		X
Försening bagage		X	X	X	X	X
Försening färdmedel			X		X	
Vårdkostnader - olycka/sjukdom	X		X			
Tandskada				X	X	X
Patientskada vid felbehandling				X		
Kristerapi				X	X	
Hemtransport – sjuk/död	X		X	X		
Begravning på plats						
Försäkrad medresenär hjälper skadad				X	X	X
Anhörigs resa till sjuk i utland		X	X	X	X	X
Hemresa – allvarligt händelse hemma		X			X	X
Invaliditet/dödsfallskapital - olycka		X	X	X	X	X
Outnyttjad resekostnad		X		X	X	X
Ersättningsresa		X			X	
Bagage, t ex stöld	X			X	X	X
Bagage – extrakostnader vid skada						
Biljetter, pass, utvidgat skydd, t ex stöld				X	X	X
Ansvarsskydd	X	X	X	X	X	X
Rättsskydd	X	X	X	X	X	X
Lån till lösen vid myndighetsingripande			X	X	X	X
Överfallsskydd		X	X	X	X	X
Aktivitetskostnader, återbetalning					X	
Hyra av extrautrustning						
Ny semesterbostad om t ex brandskada		X				
Evakueringskostnad vid fara för t ex krig		X		X	X	
Självriskskydd, bostadsskada i Sverige						
Självriskskydd, bilskada Sverige						
Självriskskydd, hyrbil utomlands						
Självriskskydd, ansvarsskada						
Självriskskydd, rättsskydd						
Självriskskydd, överfall						
Självriskskydd, vårdkostnad						
Självriskskydd, bagageskada		X*		X*	X*	
Bonusförlust, bagageskada				X*	X*	
Flygkapning					X	

[□] Eurocard Guld kreditkort

Tvåveckors resa till Spanien – alternativ för svenska resenärer med Folksams hemförsäkring "Folksam H"

	Folksam H	Folksam	Visa SEB [□]	Europeiska	Nord
Försäkringen har moment med självrisk	X				
Avbeställningsskydd		X	X	X	X
Resestartskydd	X			X	X
Anslutningsskydd	X			X	X
Försening bagage	X		X	X	X
Försening färdmedel	X		X	X	X
Vårdkostnader - olycka/sjukdom	X			X**	
Tandskada	X			X**	
Patientskada vid felbehandling					
Kristerapi				X	
Hemtransport – sjuk/död	X			X**	
Begravning på plats	X			X**	
Försäkrad medresenär hjälper skadad	X			X**	
Anhörigs resa till sjuk i utland	X			X**	
Hemresa – allvarligt händelse hemma	X			X**	
Invalitet/dödsfallskapital - olycka	X		X	X	X
Outnyttjad resekostnad	X			X	
Ersättningsresa		X		X	
Bagage, t ex stöld	X			X**	
Bagage – extrakostnader vid skada				X	
Biljetter, pass, utvidgat skydd, t ex stöld					
Ansvarsskydd	X				
Rättsskydd	X				
Lån till lösen vid myndighetsingripande					
Överfallsskydd	X				
Aktivitetskostnader, återbetalning				X	
Hyra av extrautrustning				X	
Ny semesterbostad om t ex brandskada					
Evakueringskostnad vid fara för t ex krig					
Självriskskydd, bostadsskada i Sverige			X	X*	
Självriskskydd, bilskada Sverige			X	X*	
Självriskskydd, hyrbil utomlands				X*	
Självriskskydd, ansvarsskada				X	
Självriskskydd, rättsskydd				X	
Självriskskydd, överfall				X	
Självriskskydd, vårdkostnad		X*			
Självriskskydd, bagageskada					
Bonusförlust, bagageskada					
Flygkapning					

[□] Ett Visa-kort med betalningsfunktion kopplat till banken SEB.

Det finns förstås även rent kommersiella argument som gör sig gällande. Ett tillbakadragande skulle självfallet innebära att en ny stor reseförsäkringsmarknad öppnade sig. Det skulle antagligen ligga i alla försäkringsbolags intresse, utom möjligen i Europæiskas, som genom Euro-Alarm sköter statens larmverksamhet.

En annan utveckling som några förutspår är att hemförsäkringsbolagen framöver, liksom i Sverige, kommer att införa reseförsäkringar i sina grundprodukter.

Den svenska marknaden verkar förhålla sig ganska statistiskt. Möjligen kan man tänka sig att det kommer fler hemförsäkringsalternativ utan inbakad reseförsäkring. Några av de senaste årens nya hemförsäkringsbolag har använt den konstruktionen. Kanske utvecklas nya och mer ”slimmade” reseförsäkringar för de svenskar som reser i Europa och nöjer sig med den offentliga vård som ges inom EU för unionens medlemmar. Kanske kommer fler hemförsäkringsbolag att sälja mindre tilläggsprodukter.

En uppfattning som tycks råda i bägge länderna är att det är svårt att vara ensam om lyckade koncept. Det kan gå för en kortare tid, men sedan följer andra bolag efter. Möjligen ligger därför inte den framtida utvecklingen så mycket i att försäkra nya typer av skadehändelser utan att istället fokusera på de så kallade ”mjuka” värdena. Kanske snabbare och generösare skadereglering? Kanske enklare villkorsskrivningar? Ja, kanske *allt* som gör att försäkringstagarna upplever mindre krångel? Det är förstås troligt. Men en sak kan man dock säga med någorlunda bestämdhet: Det dröjer innan vi kan försäkra oss mot dåligt semesterväder – *det* gäller åtminstone för både den danska och svenska marknaden.

Noter

- ¹ Siffrorna om svensk turism är hämtade från TV-serien *Hundra svenska år* som producerades 1999 i samband med millennieskiftet. Uppgifter om Spies och Vingresor från respektive hemsida.
- ² Samt några andra länder utanför. För enkelhetens skull talar jag ändå bara om Europaresor.
- ³ Om detta kan man läsa mer i danska *Tidskriften Forsikring* nr 1/2000
- ⁴ Försäkringen är en slags standardhemförsäkring som säljs av många försäkringsbolag. Den är utvecklad mellan danska försäkringsförbundet *Forsikring & Pension* och *Forbrugerrådet* som är en statsunderstödd konsumentorganisation. Sistnämnda ska inte förväxlas med *Forbrugerstyrelsen* som motsvarar svenska Konsumentverket.

Källor

Ankenævnet for forsikring: Susanne Hammer-Jacobsen.

Codan: Karl Klausen.

Euro-Alarm: Kristin E Ström.

Europæiske: Carsten Brodersen, Kirsten Davidsen, Eskild Rønne, Susanne Fløe, John Möller.

Forsikringsoplysningen: Michael Espersen, Jes Christiansen.

IHI: Eva Nittegaard.

Kompas: Peter Boesen, Joar Kanne.

SOS International: Finn Lindsö, Per Martin, Madelaine Lawson, Gert Pawlowski.

Topdanmark: Michael Hansen, Eric Erichsen, Sören Pahl, Björn Frantz Verwolth.

Svenska *Europæiska*: Ulf Ström.

Folksam: Christer Landelius.

Svenska *If Skadeförsäkring*: Björn Jonasson.